תלמוד ירושלמי · מפרשים · תוספות הרי״ד על תלמוד ירושלמי · סדר מועד

תוספות הרי"ד על תלמוד ירושלמי ביצה

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות הרי"ד על תלמוד ירושלמי ביצה

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-הריד-על-תלמוד-ירושלמי-ביצה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ג 7
הלכה ד 9
פרק ג 11
הלכה ד 11

פרק א

הלכה א

כשם שהיא אסורה לאכול כך אסורה לטלטל נתערבה אחת במאה או אחת באלף כולן אסורות מה כמ"ד ספק הכן אסור ברם כמ"ד ספק הכן מותר מודה הוא הכא שהוא אסור נשרין ספק מהיום נשרו ספק מאתמול נשרו ברם הכא יש כאן אחת לאיסור והיא מוכחת על כולן ע"כ. וע"פ הסוגיא הזאת יאיר לנו בע"ה בשיטת רש"י ז"ל והרשב"א ז"ל לענין דינא דספק מוכן דהרב אלפס ז"ל והרמב"ם ז"ל פסקו בכל ספק מוכן אסור כמו דפסק שמואל במס' ביצה דף כ"ד ע"א וע"ב הלכה כרבי יהושע ושיטת רש"י ז"ל והרשב"א ז"ל במס' שבת דף קנ"א ע"א גבי ספק חוץ לתחום ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו פירש"י ז"ל דהאי חיישינן לקולא כלומר דתלינן שחוץ לחומה לנו ויתבאר עפ"ז סוגית הגמ' במס' ביצה דף כ"ד ע"א לבתר מתניתין מצודת חיה ועוף ודגים שעשאן מעיו"ט לא יטול מהן ביו"ט אלא א"כ בידוע שניצודו מעיו"ט ומעשה כו' קפריך בגמ' מעשה לסתור חסורי מיחסרא וה"ק ספק מוכן אסור ור"ג מתיר ומעשה נמי וכו' ולכאורה קשה מדוע מגי' בדברי הת"ק לא הי"ל אלא חסורי מיתסרא וה"ק ור"ג מתיר ומעשה נמי וכו' ותיבות הללו ספק מוכן אסור המה מיותר וראיתי בהצל"ח ז"ל שעמד בזה ובפירש"י ז"ל וזו שאמרנו לא יטול מהן מספק דהיינו ספק מוכן וספק מוקצה דאסור לאו ד"ה היא אלא פלוגתא דר"ג ור' יהושע היא לקמן בשמעתין מייתינן לה בברייתא עכ"ל ז"ל ולכאורה צ"ב מאי בעי רש"י ז"ל בזה דכתב פלוגתא דר"ג ור"י היא בברייתא ומה חסר לנו אי היה מפרש לאו ד"ה אלא ר"ג פליג בזה והת"ק מאן הוא מאי איכפת לן וביותר קשה על האוקימתא דחסורי מיחסרא וה"ק ספק מוכן אסור א"כ שנינן ב' פעמים לא יטול מהן ביו"ט וספק מוכן אסור א"כ דהוא פירש לרישא הא דאמרי לא יטול לאו ד"ה היא אלא פלוגתת דר"ג ור"י היא ולמה לנו להאריך כ"כ אלא הי"ל לא יטול מהן ביו"ט ור"ג מתיר. ונלפענ"ד לתרץ זאת בהקדם מה דהק' הה"מ ז"ל בפ"ב מה' יו"ט ה"ז על שיטת הרשב"א ז"ל וז"ל והרשב"א ז"ל חולק ואמר כיון שהמוקצה והנולד מדבריהם הולכין בספיקן להקל ולא אמרו אסור אלא בדבר שקרוב ליגע בשל תורה כגון ספק ניצוד ביו"ט ספק ניצוד בעיו"ט דחיישינן שמא יבוא לצוד ביו"ט כדאיתא בהגר"א ז"ל סי' תצ"ח אבל שאר ספיקות מותרין זו היא סברתו ז"ל בספרו ואני תמה מזה שא"כ ספק ביצה אם נולדה ביו"ט או מעיו"ט למה היא אסורה ובודאי שאסורה היא כמו שכתבתי בפ' הראשון וכן פסק הוא עצמו ז"ל ועוד דברייתא דאין צדין סתמא מתניא ספק מוכן ר"ג מתיר ור' יהושע אוסר ואמר שמואל הלכה כר' יהושע וכולה סוגיא דפ"ק

מוכחא דספק נולד להחמיר ודבריו ז"ל צ"ע עכ"ל ז"ל עי"ש והלח"מ ז"ל תירץ דהא דספק נולד אסור הוא כיון דביו"ט אחר השבת הוי איסור דאורייתא לרבה דקי"ל כותיה א"כ ערב יו"ט דעלמא נמי כולה חדא גזיר' שלא יגע בשל תורה כגון ביו"ט אחר שבת עי"ש אבל קשה הא דפריך בגמ' דף ג' ע"ב בשלמא לרבה הוי ספיקא דאורייתא וכל ספיקא דאורייתא לחומרא [פי' דהוי מוקמינן הברייתא ביו"ט אחר השבת כדאיתא במהרש"א ז"ל] אלא לרב יוסף ולרב יצחק דאמרי משום גזירה הוי ספיקא דרבנן וכל ספיקא דרבנן לקולא והק' בתו"י ז"ל דאמאי לא פריך על ר"נ ומשני משום דמוקצה חמור טפי והוי כעין דאורייתא עכ"ל ז"ל הרי לפנינו דע"כ פשיטא ליה להגמ' דמוקצה חמור טפי מגזירה דפירות הנושרין שמא יעלה ויתלוש שיגע בשל תורה ואילו להרשב"א ז"ל איפכא הוא דספק מוקצה להקל ובספק פירות הנושרין אם נשרו מע"ש או מעיו"ט או ביו"ט נשרו הוי ספיקא לחומרא משום שיל"מ והרי אדרבה מהסוגיא מוכח להיפך דס' מוקצה חמור טפי מגזירת פירות הנושרין אע"ג דגבי פירות הנושרין הוי שמא יעלה ויתלוש קרוב ליגע בשל תורה ומ"מ מוקצה חמיר טפי דבמוקצה הוי ספיקא לחומרא ולא קשה כלל לר"נ אף בלא שינויא דר"א דהוי דשיל"מ ואף דכל ספיקא דרבנן לקולא אף בשיל"מ מ"מ ספק מוקצה הוי לחומרא ואילו להרשב"א ז"ל הוי להיפוך וכן באמת קשה על שיטת רש"י ז"ל והרשב"א ז"ל משינוי' דר"א דמשני לעולם ספק יו"ט ספק חול משום דהוי דשיל"מ וכל דבר שיל"מ אפילו באלף לא בטל ופרש"י ז"ל אפילו בדרבנן לא בטל כגון ביצה דגזירת פירות הנושרין היא ולא בטלו בתערובתן וכי היכי דבביטולא מחמרינן מה"ט בסכיקה נמי מחמרינן מה"ט עכ"ל ז"ל ובמוקצה שנתערב פשיטא דלא בטל משום דשיל"מ א"כ כמו כן מהראוי שיהא ספק מוקצה נמי לחומרא. אבל לפי האי סוגיא דידן יתורץ הכל כעין חומר בע"ה דהנה יש לדייק בסוגיא דידן דגרסינן אפילו כמ"ד ספק הכן מותר מודה הוא הכא שהן אסורין נשרין ספק מהיום נשרו ספק מאתמול נשרו ברם הכא יש כאן אחת לאיסור והיא מוכחת על כולן ולכאורה קשה האיך אתיא הך ברייתא כמ"ד ספק מוכן מותר דספק מאתמול נשרו מותר דתלינן לקולא דמאתמול נשרו ז"א דאפילו אם מאתמול נשרו מ"מ כיון דלא ידע מזה הוי ליה מוקצה שיבש ואין הבעלים יודעין בו והא בש"ס דילן דס"ל לרב כהנא דמוקצה שיבש מותר אפילו לפי מה דקי"ל דספק מוכן אסור מ"מ במוקצה שיבש מותר משום דבספק מוכן לא תלינן דמאתמול נשרו אבל היכא דפשיטא דמאתמול נשרו רק הבעלים לא ידעו מותר א"כ ק"ו למ"ד דס"ל מוקצה שיבש אסור פשיטא דספק מוכן אסור דהא אפילו אם תלינן דמאתמול נשרו מ"מ מה בכך הא הוי מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין אותו ועוד קשה אמאי לא שאל על רישא

דברייתא דתנינן וספיק' אסור' מה כמ"ד ספק הכן אסור ולמה לא מביא הגמ' רק הסיפא למישאל עלה מה כמ"ד ספק מוכן אסור. ועוד קשה דלפי האמת דמוקי כמ"ד ספק מוכן מותר רק תערובות חמור מספק משום שיש כאן אחת לאיסור א"כ סוף סוף רישא קשה דקתני וספיקה אסורה ודוחק לומר דהירושלמי לא גריס בברייתא וספיקה אסורה ע"כ נראה לפענ"ד ברור כשמש דהך ענין דמוקצה שיבש אינו אלא בגרוגרת וצמוקים משום דהוא המוקצה החמור שבחמורים דאפילו ר"ש מודה בו כדאיתא במס' שבת דף מ"ה אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרת וצמוקים וע"כ לא קאמר בכל מוכן שבעולם ואין הבעלים יודעים בו אסור דז"א דבכ"מ מותר רק בגרוגרות וצמוקים לפיכך קאמר מוקצה שיבש וע"כ מדמה הירושלמי נולד למוקצה שיבש משום דנולד הוא המוקצה החמור מכל המוקצות דהא אפילו מאן דשרי במוקצה בנולד אסור להנך דפליגי על ר"נ וכן ס"ל להירושלמי באמת דאפילו מאן דשרי במוקצה בנולד אסור ואפילו ר"נ א"ל נמי דנולד היא המוקצה החמורה שבעולם וע"כ לא פריך הירושלמי מרישא דברייתא מספיקה אסורה דאתיא כמ"ד ספק הכן אסור ז"א דאפילו דלמ"ד ספק הכן מותר בעלמא אבל לא דמי ספק מוכן בעלמא למוקצה שיבש גבי גרוגרות וצמוקין ונולד דאפילו דתלינן דמעיו"ט נולדה או שיבשו מ"מ אסור משום שאין הבעלים יודעים בו ולא פריך אלא מסיפא דנתערבה באלף דהתם למ"ד דספק מוכן מותר ה"נ הי"ל להיות מותר דבכל אחת הוי ספיקא שמא היא מאותן של אתמול דהוי ידוע להבעלים וע"כ לא נכנס בכלל מוקצה שיבש ולא ידעו בו דהא אותן האחרות ידוע לו מאתמול וע"ז משני דלא דמי ספק בגופו לספק בתערובות ואתיא הברייתא אפילו כמ"ד ספק הכן מותר והנה בבבלי ס"ל לר"כ דמוקצה שיבש מותר וי"ל לשיטת רש"י ז"ל והרשב"א ז"ל דוקא גבי שבת מקילין אבל ביו"ט דמחמרינן במוקצה יותר אין ה"נ דאסור וכ"כ המראה הפנים ז"ל בסוגין וא"כ לא נחלקו הבבלי והירושלמי לענין יו"ט גבי מוקצה שיבש דבודאי אסור אך בזה נחלקו דלהבבלי לא אמרינן החומרא דנעשית כמוקצה שיבש גבי עומדת לאכילה אלא אוכלא דאפרת הוא ורק הירושלמי ס"ל הך חומרא דנעשית כמוקצה שיבש ואפילו להירושלמי ג"כ אינה אלא חומרא בעלמא ובאמת אליבא דדינא לא דמי למוקצה שיבש אלא אוכלא דאפרת הוא רק חומרא בעלמא כדאיתא בירושלמי בהדיא בסוף הלכה זו דאינה אלא חומרא בעלמא האי לא תאכל וא"כ לפ"ז שפיר ניחא דעל ר"נ לא קשה כלל למה ספיקה אסורה ז"א דכיון דר"נ אוקמיה בעומדת לגדל ביצים והוי באמת מוקצה ונולד א"כ שפיר דספיקה אסורה דאפילו הוי ספק דרבנן ותלינן לקולא דמעיו"ט היא מ"מ אסורה משום דהוי כמוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין אותו ור"נ גופיה ס"ל דיו"ט לענין מוקצה

חמיר משבת ואפי' לענין שבת מוקצה שיבש מותר מ"מ ביו"ט אסור משא"כ לר"י ולר"י דאוקמיה משום גזירה ובעומדת לאכילה ולא הוי מוקצה א"כ ספיקיא דרבנן ולקולא וספק מוכן מותר [והא דבאמת ס"ל להת"ק דספק מוכן אסור היינו דשם איכא ב' דברים ב' איסורין מוקצה וגזירה דצידה] וע"ז משני ר"א משום דהוי דשיל"מ ואפילו בדרבנן לא בטיל ולאו למימרא דכל היכי דלא בטל התערובת משום דשיל"מ כמו כן ספיקה אסורה ז"א דהא להירושלמי אדרבה ספק בתערובות חמיר דיש אחת מוכחת על כולן אלא העיקר דקמ"ל ר"א דהא קס"ד דלא מצינו דמדרבנן יהא החומרא דשיל"מ וקס"ד רק על מילתא דאורייתא שייך החומרא שיל"מ אבל לא על דרבנן ע"ז מחדש ר"א דז"א דדשיל"מ פועל חומרא אף על דרבנן וממילא מצינו דרבנן אסרו דשיל"מ אף על דרבנן לענין דאפילו הוא מדרבנן מ"מ ספיקו לחומרא אבל מ"מ לא אמרו רבנן זה אלא בדבר שיכול ליגע בדאורייתא כמו ביצה דגזירת פירות הנושרין משא"כ בספק מוכן בעלמא לא החמירו חכמים אף בדשיל"מ והא דפליגי בספק מוכן בברייתא סתמא כדדייק הה"מ ז"ל ע"ז אוקמיה הגמ' חסורי מיחסרא וה"ק ספק מוכן אסור ור"ג מתיר לומר לן כדי שלא תקשה האיך קאמר שמואל דאין הלכה כר"ג והא בשבת דף קנ"א ס"ל לשמואל דחיישינן לקולא ע"כ מוקי האי פלוגתא דבברייתא דפליגי ר"ג ור"י בספק מוכן שלא תימא דהיא בספק מוכן בעלמא ע"ז מוקמי דלא קאי רק על המתניתין דזו היא שאמרנו לא יטול מספק דהיינו גבי צידה דקרוב ליגע בשל תורה לאו ד"ה הוא אלא הוא הוא הספק מוכן דפליגי ר"ג ור"י בברייתא וזה מדויק לשון רש"י ז"ל דזו שאמרנו לא יטול מספק דהיינו ספק מוכן פי' לאו ד"ה הוא אלא פלוגתא דר"ג ור"י בברייתא ממילא ידעינן דלא פליגי בספק מוכן בעלמא אלא דוקא בספק מוכן דמתניתין והוא כשיטת רש"י ז"ל והרשב"א ז"ל ודו"ק:

הלכה ג

המבשל נבילה ביו"ט אינו לוקה שהותר מכלל בישול ביו"ט כו' התיב רבב"מ על דר"י מעתה החורש ביו"ט אינו לוקה שהותר מכלל חרישה ביו"ט פי' לצורך כיסוי ר"י בשם ר"א לא הותרה חרישה כדרכה עד סוף הסוגיא. ונראה לפענ"ד דהך שמעתא פירושה הכי עפ"י התוס' ז"ל דף ע"ג ע"ב במס' שבת ד"ה וצריך לעצים וז"ל שם ונראה לפענ"ד דאפילו לר"י דמחייב מלאכה שאצל"ג בעינן צריך לעצים דלא מקרי קוצר אלא בענין זה כו' וכדאמר ר' יוחנן לקמן בפ' חביות אחד כבשים ואחד שלקות שסחטן לגופן מותר למימיהן חייב חטאת ואמאי שרי לגופן הא הוי מלאכה שאצל"ג אלא טעמא לפי שאין דרך דישה בכך עכ"ל ז"ל:

ונמצא דדעת התוס' ז"ל דאפילו לרבנן דר"ש נמי מודי בקוצר וא"צ לעצים דאין דרך קצירה בכך וכן בסוחט כבשים אין דרך דישה בכך וא"כ אפילו רבנן מודי וה"נ בשנוטל עפר לכסות אין דרך חרישה בכך ופטור והיינו דקאמר ר' יוסי לא הותרה חרישה כדרכה כלומר דאינו חורש בעצים לגוף החרישה אלא נוטל עפר לכסות ואין זה דרך חרישה ר"ש אומר קומי ר' יוסי ר' אחא בשם ר' אילא דר"ש היא כלומר דלא אתיא אלא כר"ש דס"ל משאצל"ג פטור אבל לרבנן חייב משום חורש קם ר' יוסי עם ר' אחא כו' נימר כ"ג כיון דר"מ לא ס"ל כר"ש האיך שנה להך מתניתין ואי ר"מ דשנה להך מתניתין ס"ל ג"כ כר"ש נימר ר"מ ור' יוסי ור"ש שלשתן אמרו דבר אחד אלא ע"כ דאפילו לרבנן נמי אתיא ולא ס"ל לרבנן דחייב משאצל"ג אלא כמו גבי כיבוי דנקרא מכבה רק א"צ לגופו אבל בקוצר וא"צ לעצים לא נקרא קוצר בשאצל"ג כדאיתא בתוס' ז"ל דלא נקרא קוצר בענין הזה כן ה"נ לא נקרא חורש בענין הזה כמו גבי כבשים דאין דרך דישה בכך כשאצל"ג כן נמי אין דרך חרישה בכך כשאצל"ג אבל לדידך דס"ל דלרבנן חייב ודווקא כר"ש אתיא א"כ קשה נימר כ"ג אלא מילין דצריכין לרבנן פשיטון לכון פשיטון לרבנן צריכין לכון קצר לצורך עשבים חייב משום קוצר ואינו חייב משום מיפה את הקרקע לא צורכה דלא קצר ליפות את הקרקע מהו שיהא חייב משום קוצר ומשום מיפה את הקרקע וס"ל לר' יוסי דאזיל בשיטת רבנן דר"ש ואעפ"כ קצר לצורך עשבים אינו חייב משום מיפה את הקרקע דהגם דמלאכה שאצל"ג חייב מ"מ הכא פטור דלא נקרא חרישה בענין זה אבל קצר ליפות אח הקרקע מספקא לן אם נקרא קוצר בענין זה וא"כ לדידך דס"ל דמתניתין כר"ש אתיא אבל לרבנן בחופר לכסות חייב על החרישה ע"כ מה דפשיטא לרבנן דלא נקרא חורש בענין זה כשמתכוין לעשבים צריכה לכון ומה דצריכה לרבנן אם נקרא קוצר כשמתכוין ליפות את הקרקע פשיטא לכון דחייב וקאמר ר' יוסי לר' אחא דלמה ליה לאוקמיה כר"ש הא אפילו לרבנן אתיא דלא הוי חרישה כדרכה כלומר דאין דרך חרישה בכך כמו בקוצר לעשבים דאפילו לרבנן אינו חייב משום חרישה ולא צריכה לרבנן אלא בקוצר ליפות את הקרקע אם נקרא קוצר אבל בקוצר לעשבים פשיטא דלא נקרא חורש ולדידך ע"כ להיפוך לחומרא אליבא דרבנן דר"ש ומילתא דצריכה להון פשיטא לך דחייב ומה דפשיטא להו לפטור צריכה לך אם חייב וה"ה דהמ"ל דפשיטא לך הכל להיפוך לחומרא והפליגת על רבנן לגמרי אלא דנקט דבר והיפוכו דשיטתכם הוא היפוך מדרבנן הללו ומה דצריכה להם פשיטא לכם דחייב וכן בהיפוך מה דפשיטא להם צריכה לכם ומדחה הגמ' ואפילו תימר דר"ש הוא ברם כרבנן מ"מ הרי חרש מ"מ הרי קצר פי' דאף ה"נ תימר דמה דפשיטא לרבנן ומה דצריכה להו הוא הכל אליבא דר"ש אבל לרבנן מ"מ

הרי חרש מ"מ הרי קצר ואפילו קצר לעשבים חייב משום חורש [ותיבת אפילו תימר כמו אף ה"נ תימר דתיבת אפילו הוא מלה מורכבת מב' תיבות אף אלו תימר והוי מלה אחת אפילו תימר] ומיבעיא להו לרבנן אליבא דר"ש אם חייב בקוצר ליפות את הקרקע משום קוצר דכל עיקר משאצל"ג דפטור הוא משום שא"צ לאותו דבר אלא לענין אחר ולא לגוף הדבר כמו בחופר גומא וא"צ אלא לעפרה משא"כ בקוצר ליפות האיך תימר דא"צ לקצירה הא ע"כ צריך למלאכת הקצירה דכיון דסתם קוצר היא לקצירה וע"כ אף דמתכוין ליפות מ"מ דומה כמו שצריך לקצירה ג"כ או לא אבל לרבנן פשיטא דמ"מ הרי חרש ומ"מ הרי קצר אר"מ מילהון דרבנן מסייען לר' יוסי דמר ר"ח בשם ר' יוחנן דג שסחטו לגופו הר"ז פטור וכו' וקס"ד דר"מ דר' יוחנן קאמר ג"כ אליבא דרבנן [כדאיתא בתוס' ז"ל הנ"ל] משום דאין דרך דישה בכך ומסייעא לר' יוסי דהוי כמו קוצר לצורך עשבים דאינו חייב משום חורש ע"ז מדחה ג"כ ואפילו תימר דר"ש היא פי' דאף ה"נ תימר דר"ש היא דר' יוחנן קאמר אליבא דר"ש ברם כרבנן מ"מ הרי סחט והרי הוציא ועולה יפה כל הסוגיא בע"ה ודו"ק:

הלכה ד

מחלפה שיטתון דרבנן. הרמב"ם ז"ל פסק כחכמים דבעינן שירשום מכאן ועד כאן והב"י ז"ל פסק כר"א דמכאן אני נוטל למחר סגי וכתב הגר"א ז"ל בסי' תצ"ה אע"ג דפסקינן כב"ה גבי שובך דצריך שיאמר זה וזה אני נוטל ומ"מ הלכה כר"א דסגי שיאמר מכאן אני נוטל ע"פ הירושלמי הוה דבע"ח חמור ע"ש וצ"ב הא רבנן ס"ל דגרוגרות וצימוקין חמור מבע"ח והירושלמי ס"ל דרבנן דר"א היא לב"ה וע"כ פריך מחלפה שיטתון ומשני דגרוגרות וצימוקין חמורה יותר מבע"ח ונראה לפענ"ד דע"פ דפירש רש"י ז"ל דר"א וחכמים פליגי בברירה ולא בהכנה כמו לפירוש הרמב"ם ז"ל עיין במג"א ז"ל דבגרוגרות וצימוקין דחמירא בעי הכנה היותר חשובה דירשום בידים עיי"ש וא"כ להב"י ז"ל דהולך בשיטת רש"י ז"ל דהוא משום ברירה כמו שכ' הגר"א ז"ל ניחא שפיר דהא ע"כ דלשיטת הש"ס דילן אינו צריך מוקצה החמורה הכנה אחרת יותר מכל מוקצה דאל"כ מנ"ל לר"ח בר אמי דמחלוקת בבריכה ראשונה אבל בבריכה שניה דלא חיישינן שמא חייס עליו אף לב"ש סגי בזה וזה אני נוטל מנ"ל דילמא ס"ל לב"ש דבעינן הכנה אחריתי לבע"ח אלא ע"כ דלא בעינן הכנה אחריתי והא דקאמרי חכמים עד שירשום מכאן וע"כ הוא משום דאין ברירה ולא בעינן שירשום רק משום סימן כדפירש"י ז"ל עיי"ש ואם לא ירשום לא יכיר מקום המוגבל אבל הירושלמי ע"כ לא ס"ל דטעמא דב"ש כר"ח בר אמי דחיישינן שמא חייס עליו והוא דוקא בבריכה ראשונה דאל"כ מאי פריך מחלפה שיטתן דב"ש

הא הטעם דנינוע הוא דוקא בבריכה ראשונה דצריך לאימהות וחיישינן דילמא חייס אבל בריכה שניה דלא צריך לאימהות ולא חיישינן דילמא חייס לא בעי ניענוע כלל א"כ לא קשה כלל מב"ש אב"ש אלא ע"כ דהירושלמי ס"ל בטעמא דב"ש דהוא רישום דבעינן בבע"ח הכנה אחרת יותר מכל מוקצה ע"כ פריך מגרוגרות וצימוקין דהוא נמי מוקצה החמורה ומשני דמוקצה דבע"ח חמור יותר וכן ס"ל להירושלמי דפלוגתא דר"א וחכמים הוא לאו בבריירה אלא בהכנה ע"כ פריך מחלפיה שיטתיה דב"ה דהם רבנן דתמן דהכא בבע"ח לא בעי הכנה אחריתי בידים והתם בעי הכנה בידים דל"ל דהירושלמי נמי ס"ל משום ברירה א"כ לא הוי מקשה מידי דהא דבעי שירשום הוא לסימן כדי שיכיר מקום המוגבל אבל הכא דקאמר בפירוש זה וזה לא בעי סימן רישום אלא ע"כ דהוא לאו משום ברירה דאפילו יש ברירה נמי צריך לרשום משום הכנה דבידים דלא סגי בהאי הכנה דמיחד הדבר דאי ס"ד דסגי למה לו לרשום בידים והא סגי באמירה דייחד מכאן וע"כ וכיון דיש ברירה הוברר הדבר דנוטל מן המיוחדות שייחדן אתמול ולמה צריך לרשום ולעשות סימן שלא יחליף בתמרים שייחדן הא ע"י ברירה הוברר הדבר שנוטל מאותן שייחדן ואפילו תימר דמוקצה החמורה כגון גרוגרות וצמוקין ובע"ח צריך הכנה מיוחדת ולא סגי באומר מכאן אבל עכ"פ לא בעי הכנה בידים אלא בהכנה מיוחדת סגי ולמה צריך לרשום בידים ואי משום שלא יחליף הא יש ברירה והוברר שנטל מן המיוחדות ע"כ פריך מחלפה שיטתיהון דרבנן דתמן דהא בע"ח חמור ג"כ והוי כגרוגרות וצמוקין א"כ למה הכא צריך הכנה בידים והכא א"צ הכנה בידים [ואין להק' באמת מנ"ל להירושלמי דהטעם הוא משום הכנה דילמא הוא משום ברירה ז"א דכיון דהירושלמי ס"ל דרבנן דתמן הוא ב"ה וב"ה ס"ל דיש ברירה כבש"ס דילן והא דלא סגי שיאמר מכאן אני אוכל למחר הוא כדתירץ ר' בא דילמא מטלטל ושביק א"נ דצריך הכנה לכל אחד ואחד וא"כ קשה מ"ט גבי מוקצה ס"ל לרבנן דבעי שירשום מכאן ועד כאן הא רבנן אלו הם ב"ה וב"ה ס"ל יש ברירה אלא ע"כ דהוא משום הכנה וע"כ פריך מחלפא שיטתון דב"ה] ומשני דלב"ה אין מוקצה דבע"ח חמור ולא בעי הכנה אבל לשיטת הש"ס דילן דע"כ הוא לאו משום הכנה אלא משום ברירה א"כ י"ל דבאמת בע"ח חמור יותר מגרוגרות וצמוקין לפיכך אף דב"ה ל"ל ברירה כאן וכאן אבל אינן דקי"ל דבדרבנן יש ברירה ע"כ הלכה כר"א אבל מוקצה דבע"ח דחמור יותר ממוקצה דרבנן הוי כעין של תורה ואין ברירה והא דקאמר רבא דף ו' ע"א לעולם במפרע וכו' מטלטל ושביק לאו דס"ל דבאמת לב"ה יש ברירה ז"א דא"כ היכי קאמרי רבנן דר"א דאינהו ב"ה גבי מוקצה דאין ברירה לשיטת רש"י ז"ל אלא ע"כ דבאמת ס"ל דמהמתניתא דעומד על המוקצה מוכח ע"כ דלב"ה אין

ברירה אך דהא דקשה מהמתניתא דהמת בבית דמוכח דלב"ה יש ברירה ע"ז מתרץ ר"א לטהר כו' מכאן ולהבא ולעולם אין ברירה וע"ז קאמר רבא דא"צ לאוקמי המתניתין דהוא משום אין ברירה דאפילו אי ס"ל לב"ה דיש ברירה נמי אתי שפיר מתניתין דידן דלפיכך לא מהני באומר מכאן אני אוכל למחר דילמא מטלטל ושביק אבל באמת ס"ל לב"ה דאין ברירה כדמוכח ממתני' דעומד על המוקצה לשיטת רש"י ז"ל ושם לא שייך הטעם דילמא מטלטל ושביק לשיטת רש"י ז"ל והב"י ז"ל דקאי בשיטתיה ולפ"ז כיון דקי"ל להלכה דבדרבנן יש ברירה ע"כ הלכה כר"א אבל בבע"ח דחמור הוי כעין תורה ואין ברירה ולא מצינו בש"ס דילן דלב"ה מוקצה דגרוגרות וצימוקין חמור מבע"ח אלא אדרבה בע"ח חמור וע"כ הלכה כר"א ואך עכ"פ מצינו בש"ס דילן דמוקצה דבע"ח חמור מגרוגרות וצימוקין כדמוכח מדר"ח בר אמי דאמר אבל בבריכה שניה ד"ה בעומד ואומר זה וזה אני נוטל סגי וקשה לכאורה דהול"ל ד"ה לא בעי ניענוע אלא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לב"ש סגי באומר מכאן אני נוטל ולב"ה בעינן זו"ז אני נוטל כדפליגי ר"א וחכמים במוקצה לקמן בפירוש דהוא ב"ש וב"ה אלא ע"כ דבמוקצה דבע"ח אפילו לב"ש בעינן זו"ז אני נוטל דהוי כעין דאורייתא ואין ברירה בשלמא מה שהוכחנו לעיל דהירושלמי לא ס"ל דפליגי בברירה דאל"כ מאי פריך מיחלפה שיטתיה דב"ש כנ"ל ל"ל דפריך למה בבריכה שניה צריכין זו"ז והכא סגי במכאן אני נוטל ז"א דהא במתני' לא תני הך דינא דבבריכה שניה צריך זו"ז אבל מדר"ח בר אמי מוכח שפיר דע"כ מוקצה דבע"ח חמור מגרוגרות וצימוקים ודו"ק:

פרק ג

הלכה ד

מחלפה שיטתיה דר"י. עיין בפנים ועפ"ז יומתק לנו מאוד ויאר לעינינו את הסוגיא דמס' שבת דף מ"ו ע"ב דגרסינן שם רמי ליה אבייי לרבה תניא מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ור"ש מתיר אלמא לר"ש ל"ל מוקצה ורמינהו ר"ש אומר כל שאין מומו ניכר מעיו"ט אין זה מן המוכן הכי השתא הכא אדם יושב ומצפה מתי תכבה נרו הכא כו' מי יימר דנפל ביה מום וכו' מי יימר דמזדקק ליה חכם ושיטת התוס' ז"ל דתלי זב"ז דלר"י דס"ל רואין מומין ביו"ט הילכך לא הוי מוקצה ור"ש סבר אין רואין אפילו ביקרו אינו מבוקר משום מוקצה ובתוס' ז"ל ד"ה מי יימר דמזדקק ליה בעל תימא מי דמי התם ודאי לא מזדקק לי' חכם דאין רואין מומין ביו"ט דהא לר"י דאית ליה רואין מומין ביו"ט לא אמרינן מי יימר וי"ל דבעל נמי לא ניחא ליה להזדקק דזמנין דשרי נדרים שנדרה

לדבר מצוה והק' המהרש"א ז"ל והמהר"ם ז"ל דאכתי תקשה להו הך קושיא גבי נשאלים לנדרים מאי פריך ולימא מי יימר כו' מי דמי התם לא מזדקק ליה חכם דאין רואין כו' אבל הכא אין איסור בדבר מזדקק ליה חכם והאריכו המהרש"א והמהר"ם ז"ל מאוד בענין הזה והמהרש"א ז"ל מתרץ דכבר הוכיחו התוס' ז"ל דבחד מי יימר סגי אפילו בלא איסור והשתא גבי נשאלין לנדרים פריך בפשיטות מי יימר דמזדקק ליה חכם ר"ל דלא ימצא ת"ח ואין להק' א"כ לר"י נמי מי יימר דמזדקק ליה חכם ומאריך בזה לתרוצי אליבא דר"י ועפ"י דברינו ניחא דלר"י לא שייך מי יימר דמזדקק לי' חכם דהא אפילו אי לא עלה על דעתו דיזדקק ליה חכם מ"מ כשהתירו החכם שוב לא הוי מוקצה דהא אין המומחה תורה ובמוקצה דרבנן כשנסתלק האיסור שרי ולא אמרינן מיגו דאיתקצאי והעיקר החילוק שבין ר"י ור"ש דהק' בתוס' ז"ל הא בכל דוכתי מחמיר ר"י טפי מר"ש במוקצה וי"ל דטעמא רבה א"ל הואיל וס"ל דרואין מומין ביו"ט וידוע שמום קבוע היה מאתמול א"כ אין כאן מוקצה דהא מאתמול דעתיה עליו אבל לר"ש דא"ל דאין רואין מומין הילכך לאו דעתיה עלויה מאתמול ע"כ אסור אפילו אם ביקרו בדיעבד עכ"ל ז"ל פי' דנהי דלתרווייהו אמרינן מי יימר בין לר"י ובין לר"ש דמי יימר דמזדקק ליה חכם אבל מי יימר דר"ש חמור יותר ממי יימר דר"י דמי יימר דר"ש הוא משום איסור ע"כ דלא מזדקק ליה אבל מי יימר דר"י לא חמור כ"כ דהא מותר לחכם לראות ע"כ לא חמור כ"כ המי יימר דר"י ע"כ אף דבכל מקום גבי מוקצה מחמיר ר"י טפי מר"ש אבל הכא מחמיר ר"ש טפי מר"י משום דמי יימר דר"ש חמור יותר ממי יימר דר"י זהו פי' התוס' ז"ל אבל גם לר"י איכא מי יימר ובחד מי יימר סגי אף במי יימר דליכא איסור וע"כ שייך מי יימר אף לר"י כדפי' המהרש"א ז"ל והא דבאמת שרי לר"י הוא משום דכיון דכל מוקצה שלו הוא רק מדרבנן דאין המומחה תורה וכיון דיש בו מום קבוע מותר לאכלו מן התורה אף בלא מומחה ובמוקצה דרבנן לא אמרינן מיגו דאיתקצאי בין אם התיקון מדרבנן כגון טבל דכ' התוס' ז"ל דכיון דהא דאין מפרישין תרו"מ ביו"ט הוא רק מדרבנן לא אמרינן מיגו דאתקצאי והסברא היא כמו שכתב הצל"ח ז"ל כיון דבידו היא לא אקציה מדעתו וחושב לעבור ע"כ אם עבר על דרבנן אז מותר לכתחל' דאין כאן מוקצה עיי"ש וכמו כן אם גוף האיסור הוא מדרבנן כגון בכור בע"מ קבוע עד שלא הראוהו למומחה דאין המומחה תורה לא אמרינן מיגו דאתקצאי לאתר שראה מומחה וע"כ שפיר ניחא לר"י דמותר לאחר שראה חכם ולא הוי מוקצה אבל גבי נדרים דעד שלא שאל לחכם הוי עליו איסור תורה ע"כ הוי מוקצה אפילו לאחר ששאל לחכם דמי יימר דמיזדקק ליה חכם. וע"פ דברינו מתורץ מאוד תמיהת התוס' ז"ל במס' שבת דף מ"ג שהניחו בתימא

והצל"ח ז"ל בסוגיא בביצה דף כ"ו מתרץ תמיהתם ז"ל שתמהו על ר"ש דס"ל דאין רואין מומין ביו"ט אם עבר וביקרו אינו מבוקר משום מוקצה מ"ש מטבל דאם עבר ותיקנו מתוקן משום דהוי מדרבנן ולא אמרינן מיגו דאיתקצאי וה"נ הא דאין רואין מומין ביו"ט הוא רק מדרבנן וא"כ קשה למה אינו מבוקר משום מוקצה ותירץ הצל"ח ז"ל דעד כאן לא אמרינן טבל מוכן הוא אלא באיסור טבל דאף שאי איפשר לתקנו כי אם באיסור שיעבור על דברי חכמים ויתקננו ביו"ט מ"מ בידו ובדידיה הדבר תלוי אבל ראיית בכור לאו בדידיה תלוי כי אם בהחכם שהחכם יעבור על דברי חכמי' ויראה מום ביו"ט בזה אמרינן דבעל הבכור מקצה דעתיה מיניה וסובר שודאי לא יתרצה החכם לעבור על איסור דרבנן לראות ביו"ט ולכן אפילו נזדמן שהחכם עבר וראהו נשאר מוקצה עכ"ל ז"ל ולכאורה בדברינו ז"ל מתורץ שפיר תמיהתם ובאמת קשה על רבותינו בעלי התוס' ז"ל שלא חילקו בזה דמאי דמיון הוא דבר התלוי בו בדבר התלוי באחרים בחכם אבל לפי דברינו קושית התוס' ז"ל עומדת במקומה דבאמת קשה לר"ש דמ"ש מטבל שמוכן אצל שבת וא"ל דהכא שאני דתלוי באחרים ז"א דהא אפילו אם אחרים לא יתרצו להתיר מ"מ אינו אלא מדרבנן גוף האיסור והוי כמו טבל דטבל הוי תיקונו איסור מדרבנן והכא הוי גוף האיסור מדרבנן כמו לר"י דס"ל נמי מי יימר דמיזדקק ליה חכם מ"מ מותר משום דלא חשוב מוקצה משום שאין המומחה תורה כההיא סוגיא דידן בירושלמי א"כ כמו כן קשה על ר"ש דלא הוי לדידיה חמור במוקצה דהכא מדר"י אלא דלדידיה הוי המי יימר חמור אבל עכ"פ מ"ש מטבל דהא אין המומחה תורה ול"ל דר"ש ס"ל דהמומחה תורה ז"א דא"כ מנ"ל דפליגי ברואין מומין דילמא פליגי בזה אם המומחה תורה או לא אלא ע"כ דתרווייהו ס"ל דאין המומחה תורה א"כ נשאר התמיה באמת על ר"ש מ"ש מטבל דמוכן הוא אצל שבת כן נלפענ"ד בביאור האי סוגיא בע"ה לשיטת התוס' ז"ל. ובזה מתורץ מה דהקשה הצל"ח ז"ל על רש"י ז"ל במתניתין דפי' בכור בזה"ז ומה איכפת לן אם בזמן הבית ומפלפל בזה הרבה ולדברינו ניחא דע"כ לא פליגי ר' יהודא ור' יוסי במס' בכורות אם צריך מומחה או דסגי בג' הדיוטות רק דווקא בזה"ז או בחו"ל כדפירש"י ז"ל שם בגמ' משום דלא חזי להקרבה עיין בתוס' ז"ל שם דבזה"ז ובחו"ל שוין אבל בזמן הבית לכו"ע מומחה תורה כיון דחזי להקרבה א"כ יקשה על ר"י הא הוי מוקצה דמי יימר דמיזדקק ליה חכם כקושית הירושלמי ותירוצא דאין המומחה תורה לא שייך בזמן הבית ע"כ פירש"י ז"ל בזה"ז וקושית הירושלמי דמחלפיה שיטתיה דר"י מוכח כפי' המהרש"א ז"ל דע"כ מי יימר דמזדקק ליה חכם הוא לאו משום איסור אלא דהוי כמו מי יימר קמא מי יימר דנפל ביה מום ואפילו אם רואין מומין ביו"ט ושייך אפילו אליבא דר"י דאל"כ לא

הוי קשה מחלפה שיטתיה דר"י אלא ע"כ דמי יימר דמזדקק ליה חכם הוי ככל מי יימר ודוק. (הענין הזה כתבתי בשעה שהייתי בסכנה במלשינות בעיר וואלקאווישק ע"י איש אחד ששמו נאה כדאיתא במדרש יש ששמותיהן נאים ואין כו' שמו כשם הנעקד אך לא הר המוריה אלא הר שלום והמלשינות נגע כ"כ שלא יכולתי לכויין ולעיין הרבה בענין הזה ברוך ד' שהצילני):